

A hetedik....

A hetes a számmisztikában is jeles szám, hogyne lenne az egy fesztivál életében. Bár életkorát tekintve még csak gyermek – küszködik is gyermekbetegségeivel – azért úgy tűnik, néhány sorsfordulón már túljutott.

Hét éve került tehát először megrendezésre a *Gömör-Tornai Fesztivál*. Sokgyökerű előzményei között az *Aggteleki és Jósvafői Hagyományőrző és Művészeti Napok* rendezvényt sorozatot kell megemlíteni, amelyet az *Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság* indított útjára 1998-ban. Az egy-két napos rendezvények sikerei, a rendező szervezetek, intézmények összefogása végül 2000-ben sarkallták annak a pályázatnak az elkészítését, amely anyagi alapot teremtett az első fesztivál megszervezésére.

A szándékok és célok nem változtak az idők folyamán: egy olyan, legalább egy hetes programsorozat megrendezése a Gömör-Tornai-karszton és térségében, amely az itteni természeti és kulturális értékek bemutatásával, neves előadók bevonásával, a helyi hagyományok felelevenítésével akár több napra is képes idevonzani a látogatókat, ugyanakkor a helyi közösségek javát is szolgálja, hiszen segíti a térségi identitástudat megerősödését, helybe hozza a kultúrát és nem utolsó sorban bevételekhez juttatja a szolgáltatókat.

Határmenti rendezvény volt ez már a kezdetektől, hiszen jöttek előadók, kiállítási anyagok a szlovákiai oldalról, a természetismereti és kultúrtörténeti kerékpártúra pedig fizikailag is átlépte az országhatárt, igazán kétoldalúvá mégis csak 2006-ban vált. Ezen folyamatok megerősödése révén az idén már a következő települések fogadtak be valamilyen eseményt: Aggtelek, Jósvafő, Perkupa, Trizs, Gömörszőlős, Hidvérgárdó, Tornakápolna, Rozsnyó, Betlér, Várhosszúrét, Gömörhorka, Krasznahorkaváralja, Áj, Szádelő.

Az idei fesztivál megrendezésére ugyan „csak” tizennégy szervezet, programgazda írt alá együttműködési megállapodást, valójában jóval több vett részt a megvalósításban. Ennyi szereplő koordinálása egyre nagyobb kihívás, amely feladatot a magyarországi oldalon az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, míg a szlovákiai oldalon a *Gömöri Ifjúsági Társaság* látja el. E lap keretei nem is teszik lehetővé a programok teljeskörű felsorolását, ám lehetetlen nem megemlíteni néhány műfajt és közreműködőt. A főprogramokat a sokszínű délutáni, esti (barlangi, templomi, szabadtéri és kastély-) koncertek jelentették, amelyeket igen változatos szabadidős programok körítették: barlangi és felszíni túrák, faluséták egész sora, különféle kézműves bemutatók és foglalkozások, művészeti és ismeretterjesztő kiállítások, gyermekelőadások, táncházak, filmvetítések. Fellépett, többek között a *Palya Bea Quintett*, a *Muzsikás* és **Petrás Mária**, **Berez András** és **Balogh Kálmán**, a *Csík Zenekar*, a *Haviar*, a *Szélkiáltó*, a *Miskolc Dixieland Band* és **Illényi Katica**, hogy tényleg csak a nevezetesebb előadókat említsük. A *Zöld Sziget* a két nemzeti park – az Aggteleki és a Szlovák Kaszt Nemzeti Parkok – feladataival, természeti értékeivel is

Berez András és Balogh Kálmán a jósvafői református templomban szórakoztatta, tanította a közönséget mesével és muzsikájával

Kessler Hubert születésének 100. évfordulója alkalmából az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság egy emlékkiállítást nyitott meg a neves karszt- és barlangkutató tiszteletére, de más jeles évfordulós eseményről is megemlékeztek (Jósvafő)

A Rozsnyói Meseszínház Aggteleken és Ájban is szórakoztatta a legkisebbeket

Valamennyi visegrádi országból érkeztek vendégek a Gömör-Tornai vásártérre, Jósvafőre. A lengyel Vielka Lipnica település zenészei a felső-árvai vidék népzenejét mutatták be a járókelőknek

mertette meg az érdeklődőket. A 20. század jeles karszt- és barlangkutatójának, **Kessler Hubert**nek Jósvafőn nyílt emlékkiállítás a születésének 100. évfordulója alkalmából. A *Gömör-Tornai Vásártér* pedig a karsztvidék kézműveseit, hagyományörzőit (-teremtőit) vonultatta fel.

A fesztiválhoz 2008-ban csatlakozni kívánó települések, szervezetek száma igazolja, hogy egy olyan kezdeményezés indult el, amelynek ténylegesen van térségi szervező ereje, és amely összefogás egyszer talán nem csak 11 nap ünnepe lesz, hanem egy kerek esztendő hétköznapjai.

Tolnay Zsuzsa

Az Egressy Béni Színjátszó Fesztiválról

Egressy Béni Szepsiben tavaly felavatott szobrának megkoszorúzásával és az *Egressy Kórus* jóvoltából a *Szózat* eléneklésével kezdődött meg november 15-én a IX. *Egressy Béni Színjátszó Fesztivál*.

A megnyitón jelen volt többek között **Szerencsés János**, a Magyar Köztársaság kassai főkonzulja, **Hrubík Béla**, a Csemadok országos elnöke, **Köteles László**, alelnök és parlamenti képviselő, **Harsányi László**, a *Nemzeti Kulturális Alap* elnöke, **Csoltkó Jenő**, a *Csemadok TV* elnöke, **Zachariás István**, Szepsi polgármestere és **Mohnyánszka József**, Buzita polgármestere.

Boda Ferenc, a rendezvény főszervezője kihirdette a *Mics Károly-életműdíj* idei jutalmazottja nevét. Ez az idén **Jarábik Gabriella** lett, aki évtizedek óta ott van a felvidéki magyar amatőr színházi mozgalom élvonalában. **Kiss Péntek József** méltatását **Kamenár Éva** tolmácsolta.

Az első előadást a kassai *Márai Sándor Gimnázium* diákjai, a KGSZT színpad tartotta meg, zsúfolt nézőtér előtt, hatalmas sikerrel. **Bodon Andrea** rendező, tanárnő **Zalán Tibor** *Angyalok a háztetőn* c. darabját dolgozta át egy kedves és figyelmeztető zenés darabbá. Fellépett még

a csécsi, szomatori és migléci hagyományörző csoport is, a játékos, dramatizált népi műfaj éltetői.

A tavaly óta megújult *Szepsi Művelődési Központ* ősi pincéjében, vagyis a bormúzeumban dísztok-kiállítás nyílt, amit **Bányicki Mária** mutatott be. Az *Infoklubban* **Gecse Attila**, rimaszombati fotós képei révén válogatást láthattunk a fesztivál történetéből. A kiállítást **Juhász Dósa János** ajánlotta a nézők figyelmébe.

Pénteken az iglói szlovák vendégcsoport mutatkozott be a diákság előtt, majd a Nagyfödemesről (kabaré), Vágkirályfáról (komédia), Tornagörgőről (Rejtő-bohózat), Vezekényből (esztrád) és Nánáról érkezett csoportok, illetve a füleki *Zsákszínház* lépett színre.

Szombaton, már Buzitán a jókai csoport előadása (*Hyppolit, a lakáj*) mellett a külföldi vendégegyüttesek léptek közönség elé: a budapesti *Wataridori*, a sajkózái, valamint egy lengyel csoport is.

Az eredményhirdetés előtt **Hornyák Marek Gál Sándor** megzenésített verseivel köszöntötte a hetvenéves költőt, a község lakosát.

Szerencsére a zsűrinek nem volt könnyű dolga a sok nagyszerű előadást látva, de arról már megoszlanak a vélemények, hogy melyik esetben döntött jól, ill. rosszul. Mert jól döntött, hogy minden díjat olyanoknak ítélte, akik azt kiérdemelték, csak talán ugyanilyen megérdemelten kaphatta volna akár egy másik csoport is. Az élvezőny erős volt.

A fődíjat a kassai *Márai Sándor Gimnázium és Alapiskola* KGSZT csoportja vitte haza, s ők kapták a rendezői díjat is, sőt egy epizódszereplői díjat is (**Tóth Károly**) „besöpörtek”. Kellemes, derűs játék, folyamatos előadás, kedvező fogadtatás jellemezte fellépésüket.

Az egyik nívódíj Nánára vándorolt, ahol évek óta fantasztikus darabok, jó előadások készülnek **Juhász Mária** műhelyében. A korábbi évek során is mindig a dobogón álltak. Sokak szerint az ő fellépésük volt a legkiválóbb **B. Shaw** *Pygmalion* c. darabját adták elő. A kiváló színészi teljesítmények, jó dramaturgiai megoldások és a gördülékeny előadás két órán át a székhez szögezte a közönséget, mely éjfélig kitarzott a helyén. Talán a fáradtság (hiszen egész nap könnyednek tűnő, de néha unalmassá váló kabarékat kellett nézniük) nyomta rá bélyegét a zsűri értékmérőjére, hogy nem adtak ki két fődíjat. Nívódíjas lett a füleki *Zsákszínház* is, mely egy nehezebb drámai előadásra vállalkozott, bár a mű ebben a formában nehezen hozhat mélyebb katarzist. (**Németh László** *Bodnárnéja* ezt a témát sokkal jobban és eredetibb módon közelíti meg).

Főleg az amatőr színjátszók számára volt tanulságos és a közönség is gazdagabb élményekkel távozhatott a vendégegyüttesek jóvoltából.

Mihályi Mohnár László

Részlet a füleki *Zsákszínház* előadásából • *Gecse Attila* felvétele

A fesztivál fődíját a kassai KGSzT kapta • Gecse Attila felvétele

Gecse Attila *pillanatfelvételei elé*

A szó elszáll, az írás megsárgul és valahol a fiók mélyére kerül, de a fotó: az igen. Az azonnal előhívja bennünk az elszállt évek történéseit, arcokat keresünk, s hozzá pillanatokat. Ahá, ez is ismerős valahonnan, csak nem ő az? A film perog, meglevenednek oszlásnak indult emlékkockák, s csak ámulunk, hogy velünk ez is megtörtént.

Ez a történet nyolc évvel ezelőtt kezdődött egy hideg, esőverte júniusi délutánon, amikor egy széthullásra ítélt 120-as Skodában összetalálkozott a mezei zsurnaliszta egy fotólaborból akkortájt menesztett, szakmáját tekintve villanyszerelő műkedvelő fotóssal. Megfogadtam, ha ép-ségben kiszállok a kocsiból, akkor az ott készült cikkemhez felhasználom az úriember fotóit. Nos, ahogy láthatják, szerencsésen hazaértem, az eső is elállt, a fotó is megjelent, s elindult egy hosszú távú együttműködés (ha nyolc évet hosszútávnak lehet nevezni). Azóta számtalan rendezvényen dolgoztunk már együtt, Attila a Csemadok rimaszombati területi választmányának hivatalos fotósa lett (no és ezé a fesztiválé), s megszámlálhatatlan képkocka kiáltja a világba, hogy élünk, vagyunk. Persze Attila nem csak rendezvényeket fotóz, hanem a gömöri tájat is, a Rimaszombat környéki festői szépségű erdők, a kurinci tó mind-mind életre keltek már általa. Szoktam is mondani, hogy amíg egy-egy tájkép elkészítéséhez sokszor végtelen

türelem kell, addig egy-egy színházi pillanathoz gyorsaság. Pár évvel ezelőtt egy felvidéki kisfaluban, közel húsz fokban hidegben készítettünk egy anyagot, s az egyik beállított fotón két tanítónő tart egy méretes iskolai táblát. Szegények nagykabátban, kesztyűben, mégis egyikük közel tízperc után (mert már ennyi ideig tartott a beállítás) megszólalt: Attila, ha Istent ismersz, kattintsd már el azt a rohadt gépet. Nem emlékszem rá, hogy elkészült-e az a felvétel. De azért jelentem, megvagyunk.

Amikor erre a kiállításra készültünk, több ezer képből kellett válogatnunk, pedig még nem is volt meg minden fotó, mert egy-két filmet nemes egyszerűséggel elloptak Attila házi gyűjteményéből. Lám, mennyire kelendő ez a fesztivál! S ahogy mentünk vissza az időben, úgy lett egyre nehezebb a visszaemlékezés. Lám, még a tavalyi történésekre emlékszik az ember, még a tavalyelőttire is, de hol van már a három évvel ezelőtti hó? Bizony, sokszor percekig elmerengtem egy-egy kép előtt, s ebben a teremben jó pár olyan pillanatfelvétel van, amely előtt még mindig tanácstalanul állok, mert nem tudom, hogy kik, s miért vannak rajta. Pedig olyan ismerősnek tűnik minden.

Közel 150 képet válogattunk össze, s már most elnézést kérünk mindenkitől, akik véletlenül lemaradtak.

Ha megnézték a kiállítást, ne feledjék, hogy az idén is zajlik az élet a világot jelentő szépsi deszkákon, s rögtön kezdődik az első előadás. Ha véletlenül mégis lemaradnának róla, jövőre ugyanitt megnézhetik magukat.

Juhász Dósa János

Gecse Attila a kiállítás megnyitóján

A 48. Mikes Tanulmányi Napok – gömöri részvétellel

A hollandiai *Mikes Kelemen Kör* a *Mikes International* lel együtt szeptember 27. és 30. között Elspeetben rendezte meg a nagy hagyományra visszatekintő *Mikes Tanulmányi Napokat*. Témája: *Magyar Kultúra II. Magyar szellemi műhelyek World-wide. Három pólus: Magyarország, Utódállamok, Nyugat*.

A rendezvényen első ízben képviseltette magát Gömör. A négyfős csapatban **Bán Zoltán** (*Rimaszombat és Vidéke, Simonyi Alapítvány*) és **B. Kovács István** (*Gömör-Kishonti Múzeum Egyesület*) mellett két egyetemista, **Kovács Hajnalka** (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest) és **Tóth Timea** (Prága) is helyet kapott.

Az együttlét alkalmat nyújtott a személyes kapcsolatok felvételére, illetve a már meglévők felfrissítésére is.

Mint a rendezvényről szóló házi beszámolóban olvasható: „A három részre darabolódott, új élethelyzetekbe került, ma már az egész világon élő magyarságnak megvannak a maga éltető és összetartó szellemi gócpontjai. Ezeknek és az ezek között kiépítendő kommunikációnak szenteltünk figyelmet ez évi Tanulmányi Napjainkon. Közös feladatunk: magyar munka-összefonódás, szellemi, társadalmi és gazdasági összjáték a világban, bárhol élünk is. Ez a jövő útja. Ezt az utat mutatják a tények, hiszen a magyarság migrációja minden irányban óriási méreteket öltött és még jelentősebb formákat fog ölteni. Mi napjainkban az egész földgömbön élünk. Erre kell tudatosan berendezkednünk. Ebben a „nyugati” magyarságnak feladata van.”

A rendezvény **Tóth Miklós**, elnök (Hága) megnyitójával kezdődött. **Farkas Flórián** (Hága) felvezetését követően Tóth Miklós *A magyarság jövőendő életmezői* című előadásában hangsúlyozta a magyarság egymásrautaltságát az egész világon. Fontosnak tartotta az oktatás kiépítését mindenhol, ahol magyarok élnek. Utalt a magyarok képességeire nemzetközi síkon (tudományban, az üzleti és a társadalmi életben). Kiemelte, hogy egymás érvényesülését kölcsönösen elő kell segítenünk. Őt követően **Orbán Anita** (Budapest) a *Budapest Analyses* független, eredeti, külpolitikai tájékoztató és elemző munkájáról szólt, **Gy. Gyüre György** (Veszprém) az internetes televíziók és rádiók szerepéről beszélt a szórtságban élő magyarság életében, **Ferenczes István** (Csíkszereda) a *Székegyföld* c. folyóiratot mutatta be, majd **Sepsiszéki Nagy Balázs** (Sepsiszentgyörgy) a *Székegyföld az ezredfordulón* című monumentális, négykötetes néprajzi munkáját mutatta be.

Szeptember 28-án **Marác László** (Amszterdam) a magyar lobby szerepéről tartott előadást, rámutatva arra is, hogy jelenleg Brüsszelben a magyar lobby nem túl hatékony. Két további előadás a filozófiát érintette. **Ungvári Zrínyi Imre** (Marosvásárhely-Kolozsvár) filozófia-értelmezésekről és filozófiai műhelyekről adott áttekintést, **Laczkó Sándor** (Szeged) pedig a „virtuális” magyar filo-

zófiai hagyományról és a *Böhm-Bartók Társaságról* szólt. Elhangzott, hogy a Mikes International jogi keretén belül működő Társaság pályázatot írt ki a 2006. évre szóló *Böhm-Bartók-Díjra*, amelynek nyertese **Kissné Novák Éva** lett. Az idén már az egyetemi hallgatók és középiskolások számára is írtak ki pályázatot. 2007. szeptember 4-én Szegeden a Mikes International – Böhm-Bartók Társaság és a *Szegedi Tudományegyetem Filozófiai Tanszéke* szervezésében márványtáblát lepleztek le **Málnási Bartók György**, az egykori *Ferenc József Tudományegyetem* filozófiaprofesszora emlékére a fakultás épületének a falán. **Tompa Gábor** (Kolozsvár), a *Kolozsvári Magyar Színház* igazgatója „A folyamatos újítás hagyománya. A 215 éves Kolozsvári Magyar Színház” címmel rajzolt megragadó képet az intézményről. Este **Asbóth József** és **Wonke Rezső** (Budapest), a *Duna TV* munkatársai filmbemutatóval egybekötött áttekintést adtak a magyarság ezen szellemi műhelyéről.

Szeptember 29-én, szombaton **Káldos János** (Budapest) „*Világkönyvtár – Magyar Elektronikus Könyvtár*” címmel nyújtott rendkívül alapos képet az *Országos Széchényi Könyvtár* szolgáltatásáról. **Balla Bálint** (Berlin) az *Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem* több évtizedes munkáját ismertette. (2006-ban Rimaszombatban tartotta Akadémiai Hetét. – a szerk. megj.) **Haynalné Keszler Zsuzsanna** (Buenos Aires) *Jelentkezés Dél-Amerikából* címmel részletes áttekintést adott a dél-amerikai magyarság kulturális és társadalmi életéről, annak eredményeiről és gondjairól. Este Farkas Flórián a Mikes International elmúlt évi eredményes munkájáról számolt be.

Ezután került sor a *Mikes Irodalmi Díj* odaítélésére. A díjat ebben az évben a Norvégiában élő **Sulyok Vince** kapta. A laudatót **Arday Géza** (Budapest) tartotta.

A napi programot a hagyományos *Mikes Irodalmi Est* zárta. Ezen **Németh Péter Mikola** mutatta be legutóbbi könyvét *Mysterium Camale Homage a Pilinszky* címmel. Őt **Arday Géza**, **Kibédi Varga Áron** (Freiburg i. Br.), **B. Kovács István** (Rimaszombat), **Sepsiszéki Nagy Balázs** és **Tóth Z. László** (Riemst) követte. Utána fogadás következett.

Szeptember 30-án, vasárnap már csak egy előadás szerepelt a műsoron. **Mariska Zoltán** (Miskolc) *A nemzet filozófiai fogalma egykor és most* címmel tartott előadást. A Tanulmányi Napokat Tóth Miklós, elnök zárta be. Hangsúlyozta az egész világon szétszórva élő magyarság összetartozását, a Magyar Szellemi Haza egységét. Ebben mindenki, aki ehhez tartozónak tudja magát, egymás természetes szövetségese. Szellemi műhelyeink e téren fontos szerepet játszanak.

(szerk.)

Felhasznált forrás: <http://www.federatio.org/mikes3.html>

A résztvevők egy csoportja • Bán Zoltán felvétele

Tóth Miklós és a DUNA TV munkatársai: Wonke Rezső és Asbóth József • Bán Zoltán felvétele

B. Kovács István átadja a gömöriek ajándékát
Bán Zoltán felvétele

A gömöri csapat Antwerpenben • ifj. Bán Zoltán felvétele

Vaskirály a Hecksén

Elkészült egy alkotás, Debrőd és Európa (nem véletlen a sorrend!) egyik legszebb köztéri alkotása! A néhai Torna megyei kisközség peremén, a *Hecke* (mily kedves így nevezni egy dombot) felé vezető út végén áll és vigyázza a falut, a völgyet, feltekintve a *Kojsói havasokra Szent László* király térgrafikája. A kiszemelt mágikus sziklán álló, égre rajzolt Szent László nem véletlenül került mostani helyére. Egy olyan ötlet végeredménye, amely egyedülállóvá szeretné tenni Debrődöt, amely időben és térben kitágítani szeretné a horizontot. Vascsövek ridegsége, épületacél mogorvasága szelődött itt különleges látványra. Sok, mérhetetlenül sok emberi munka, akarat és alkotóerő szelőd, de kemény hatására. Készült anno 2007-ben, átadva Szent Mihály havában, annak is 14-ik napján, az Úr kegyelméből. Előtte azonban három hosszú hétvégen át, tucatnyi önkéntes, tenniakaró, az alkotásban részt vállalni kívánó hajtogatta, vágta, hegesztette, mozgatta, álmodta a vaskirály sziluettjét a Hecke sziklájára. Akik hozzátették a munkájukat, tették kedvvel, szeretettel, ingyen, merve nagyot álmodni. Ami fontos, lesz folytatás, vannak álmodozásra buzdító érzések, vannak igények, hogy ez a csoda megisméltódjön. Lesz ötlet és kedv (már miért ne lenne?), lesz folytatás, mert van, lesz felkérés! A debreceni régi temetőben vasból formálódik majd Szent László legendáriuma az égre, hasonlóképpen a régi gömői és erdélyi templomok időtlenné vált freskóihoz. S ha Debrődön volt és van igény, talán máshol is lesz. Talán Hejcsén, ahol **Szent István** alakját tudnák elképzelni a debreceni Szent Lászlóéhoz hasonlóan, s talán lesz még igény más városokban, más falvakban, talán más kontinensen is egyszer. Nem tudtam megszámolni, mennyi hegesztési pont van a hecskei vaskirályon, nem lehet ma

már megmondani, hányszor kellett megfogni a sokszor sütően hideg vasat, mennyi elektromos energia fogyott el a hegesztéskor, mennyi más emberi, szellemi teremtő-alkotó erő mozgósítására volt szükség ahhoz, hogy ez a mű létrejöhessen. Mindezen utóbbi fogalmak mérésére nincs is lehetőség, hiszen mérhetetlenek. Már a közelében lenni is jó volt, azt tudni, hogy méltó helyen, befogadó környezetben áll, külön jó érzés!

Debrődön a térgrafika alkotásában sokan dolgoztak. Terv és ötlet: **Szabó Ottó**. Kivitelezés: **Vitéz László**, aki az első perctől az utolsóig hevítette a vasat, mint egy újkori Héphaisztosz. **Mártha Attila**, aki a kezdetekben a vázlatot segítette felrakni. A hideg vasak hajlítógatói, mozgatói pedig: **Szaniszló Zoltán, Gyenes Gábor, Samuelis László, Tóth József, Král Bea, Molnár István, Hanesz Zoltán, Kiss László, Gajdos János, Csabala Tamás, ifj Szaszák György, Rácz Attila** és felesége, **Ibolya**. Háttérként, bázisként, minden anyag és egyéb bebiztosítójaként **Pap Tibor** és Debrőd polgármestere, **Pap Adrianna**. Hozzátehetném, sokan mások, s így igaz, sokan mások is, akik teát főztek, enni adtak, anyagot szállítottak, tartották a lelket a didergő alkotókban. Valahonnan a fázós égről alátekintve pedig Nusi néni, vagyis **Pap Anna**, Debrőd tragikus hirtelenséggel, alig egy év elhunyt polgármesterasszonya. Aki most láthatta, van élet és erő, van igény arra, a hagyományt új módon is lehet erősíteni. Úgy, hogy nem is hagyományosat alkot az ember, hanem valami mást, valahogy másképpen. A lényeg viszont változatlan: csak az önzetlen, szeretettel végzett munka ad örömet és megnyugvást.

Szent László király, vigyázz a faludra! Falu, vigyázz a királyodra!

(szasz)

A mű és alkotója • Szász Zoltán felvétele

Főhajtás Budapesten

A CSEMADOK Rimaszombati Területi Választmánya szervezésében gömöriek egy népes csoportja Budapestre látogatott. A színházlátogatást megelőzően lerótták kegyeletüket Pósa Lajos sírjánál a Fiume úti temetőben. A Csipka Rozália kezdeményezésére, közadományokból szépen felújított síremléknél Praznovszky Mihály emlékezett az irodalmárra. Ezt követően a Farkasréti temetőt keresték fel, ahol a Győry Dezső sírjánál hajtottak fejet.

(szerk.)

Könyvről – könyvre

Geese Annabella: Az etnikai és társadalmi átrendeződés folyamata egy gömői falu 20. századi életében. (Interethnica 10. Fórum Kisebbségkutató Intézet Etnológiai Központ. Komárom-Somorja, 2007. 191 oldal, 9 szövegek közötti táblázat és 14 ábra, mellékletben: 9 táblázat, 9 kép, 11 térkép, szlovák és angol összefoglalás)

*

Baraca kicsiny gömői falu, a szerző és a recenzens szülőfaluja. (Megjegyezném, hogy nevét – rövid írásmódja ellenére – az ott élők hosszan ejtik, azaz: Baracca, Baracán, baracciak.)

Szüleim, s más idősebb emberek gyakorta felemlgették néha **Hegedűs János**, r. kat. plébánosnak a 30-as években tett jóslatát: Baraca cigányfalú lesz!

Eme, beteljesedőben lévő jóslatnak az árnyékában nőttem fel magam is.

Hölgyeim és Uraim, Kedves Vendégek, Tisztelt Kollégák!

Egy olyan könyvet mutathatok be, amely az említett jóslat hátterét, bonyolult összefüggéseit mutatja be. Szerzője Geese Annabella, akinek ez a doktori munkája, amelyet a debreceni egyetemen védett meg.

A recenzens szomorú!

Szomorú, mert az a paraszti közösség, amelyben maga is felnőtt, s amely tagjának vallhatja magát, mára gyakorlatilag eltűnt – ahogyan ma mondjuk: virtualizálódott. Mindaz, ami ebben a könyvben róla olvasható, már csak az emlékekben él.

A recenzens vidám.

Vidám, s örül, mert egy fontos és kitűnő munkát mutathat be. Van egy magyar szólás, miszerint „Az ördög a részletekben bújlik meg.” Itt nincs esélye az ördögnek! Ez a könyv arra is jó példa, hogy széleskörű társadalmi folyamatokat hogyan lehet minden apró részletre kiterjedően, egy esettanulmány formájában bemutatni.

A parasztságnak és cigányságnak az adott lokalitáson belüli kapcsolata a 18. század utolsó harmadában kezdődik, mégpedig a cigányság kierőszakolt letelepítésével. Baracci, mulyo-lány, Rózu volt a felesége kiváló mesemondómnak, akitől érzékletesebben talán soha senki nem írta le ennek a keserveit. Ez volt az első határ, amely leomlott. Formailag római katolikusok lettek. Ezzel a következő válszfallal is eltűnt. Hamarosan átvették a magyar nyelvet (a cigány nyelvet már nemzedékek óta nem beszélik), ezáltal egy következő határvonalat léptek át. A közeledés további

jelét a választott rokonság, a komaság intézménye jelentette. A kezdeményezők a cigányok voltak – de az elfogadásról se feledkezzünk meg! (Édesapámnak is volt cigány keresztgyermek.) Mára Baracán gyakorlatilag megszűnt a területi szegregáció. S megkezdődött a társadalmi kiegyenlítődés utolsó fázisa, a vérségi összeolvadás is. A folyamat konfliktusoktól korántsem mentes, ám összességében impozáns és látványos.

A könyv ennek a folyamatnak azon, 20. századi szakaszait elemzi, amelyek a tudomány eszközeivel elérhetők. A munka gerincét három fejezet alkotja: 1) A falu társadalmi jellemzői a 20. század első évtizedeiben, 2) A település életére ható külső tényezők, 3) A mai etnikai kép kialakulása. Ezeket a Bevezetés és Összegzés keretezi. Szerves része a könyvnek a mintegy félszáz oldalnyi melléklet, valamint a gazdag irodalomjegyzék, illetve az idegen nyelvű összefoglalások.

A recenzens optimista.

Cigányfalú lesz Baraca? A válaszom egyidejűleg igenlő is, meg nemleges is. „Igen” – ha a kérdést vagy-vagy, azaz kirekesztően tesszük fel, „is” – amennyiben megengedően. Baracán a cigány-magyar fogalompárnak nem volt értelme, még kevésbé a kettő szembeállításának. A Bógyi-réten gyermekkoromban cigány-paraszt meccseket játszottunk. Azonosságtudatunknak a „magyar” része igen ritkán került szóba. Származásunk okán emlegettük egymást „paraszt”-ként, illetve „cigány”-ként. Az, hogy mindahányan magyarok vagyunk, a lehető legtermészetesebb volt – nem volt ugyanis kivel szemben magyarként megfogalmazni hovatartozásunkat. (A Trianon után érkezett puszta szlovák telepések nem is igen számítottak a faluközösséghez – mint ezt a szerző is kifejti.)

Most egy hosszabb idézet következik a könyvből:

“Az egy településen töltött évtizedek – Baraca esetében – mind ez ideig nem vezettek nyílt etnikai konfliktushoz. A két etnikum egymásról alkotott képében nem a negatív vonások erősödtek, hanem egymás ismerete. Ez természetesen nem jelent súrlódásmentes idillt, pusztán annyit, hogy mindenki tudja, hol a határ, és nem akarja átlépni. Ezt a cigányok is tudomásul vették, már akkor is, mikor kisebbséget alkottak, a parasztnak is tudomásul veszik, csakúgy, mint a megváltozott körülményekkel járó apró módosulásokat.

Létezését kétségbe nem vonják.

Úgy tűnik, Baracáról nem véletlenül „pereg le” a roma probléma állami megoldásának néhány ötlete. Itt az egymás mellett élés olyan finoman kidolgozott gyakorlatával, a „meg nem oldás, de mégis működés” olyan változatával állunk szemben, amit elmozdítani (akár pozitív, akár negatív irányba) külső beavatkozás fizikai kényszer nélkül aligha tud. A külső szemlélő számára halmozottan hátrányos helyzetű falu lakói településük nehéz, már-már kilátástalan állapotát és megítélését pontosan ismerik, érzik. Mégis a birtokában vannak a közösségi tapasztalatok egyedülálló, megismételhetetlen, mások számára elérhetetlen „kincs”-ének: senki nem állíthatja róluk azt, hogy

előítéleteik vannak a másik etnikummal kapcsolatban. Az egymás mellett élésben szerzett több évtizedes tapasztalatuk ezt teljesen kizárja. A parasztok cigányokról alkotott képét jelentős mértékben meghatározza az, hogy bennük – bizonyos szempontból – önmagukat látják. Számukra a cigányok egyfajta tükröt jelentenek. Olyan tükröt, amelyben saját közösségi élettörténetük sikertelenségét láthatják meg: azt, hogy a faluból mint fizikai térből ők elfogytak, a cigányok pedig gyarapodtak. Az, hogy ez érzelmileg „áthangolja” a cigányok minősítését, nem nevezhető előítéletnek, sokkal inkább az együtt töltött évtizedek természetes következményének, amely azonban mindkét etnikum egymásról alkotott képének alapja.“

Ha a tudomány nem az azt művelők öncélú játéka, már pedig hitem szerint nem az, hogyha nem cél, csupán eszköz, túl kell tekintenünk annak határain. A cigányság kérdése Gömör déli részén nem alapvetően etnikai, nemzeti, sokkalta inkább mentális és szociális kérdés. Feltehetjük persze a gondolkodóink javát régóta foglalkoztató kérdést: Ki a magyar? Az egyszerű rosznyói polgár példázata jut eszembe. Megkérdezték tőle, ő miféle. Így válaszolt: ha a magyarokat bántják, magyar vagyok, ha a zsidókat bántják, zsidó vagyok, egyszóval: magyar zsidó vagyok.

Témánknál maradva: ez a könyv igazolja, hogy a baracci cigányok egyben magyarok is. Nem egyszerű annak eldöntése, melyik a jelző, illetve jelzett szó, azaz: „cigány magyar”, vagy „magyar cigány”? Nem ok nélkül állapítható meg, hogy az első szókapcsolat az indokoltabb. Azaz: a magyarságon belül cigányok. Legalábbis a népszámláláskor tett bevallás többségében ezt igazolja. Ez ma inkább még ösztönös hovatartozás, s kevésbé tudatos vállalás. A kérdést nem úgy kell feltenni: cigány? vagy: magyar? Az identitás ugyanis többretegű. Egyszerre baracciak, cigányok és magyarok!

S ha nem tekintik túlságosan fennköltnek, még azt is megjegyezném: a vizsgált régióban (de tán másutt is) a magyar jövő legfőbb letéteményesei a cigány magyarok. A baracci példát úgy is jellemezhetnénk: az egymás mellett éléstől az együttélésig – mondanám szívemből, de helyesebb, ha így fogalmazok: az együttélés felé.

Én talán ezt a tanulságot tekintem a könyv legfőbb hozadékának. Az ilyen s hasonló tanulságos könyvekre lehet építeni a jövőnk tervezésekor.

Szíves figyelmükbe ajánlom.

Végezetre a Szerzőnek a gondos feltáró- és elemző munkát, a jubileumát ünneplő Etnológiai Központnak a könyv kiadásának a felvállalását, igazgatójának, Liszka Józsefnek a bemutatásra szóló felkérését, Önöknek pedig a megisztelő meghallgatást köszönöm.*

(B. Kovács István)

* Elhangzott Komáromban, 2007. november 16-án

Laki-Lukács László: Edelény templomai és egyházközségei az elmúlt ezer évben. (Borsodi Téka 1. 160 oldal, 90 színes és 112 ff szövegek közi kép. Borsodi Földvár Kulturális Alapítvány, Edelény, 2005.)

Az igényes kivitelű munka 6 fejezetbe rendezve mutatja be a középkori templomokat (köztük a borsodi földvárban feltárt esperesi templomot), majd a református, római- és görög katolikus, evangélikus templomokat, valamint az izraelita imaházat.

50 év. 1956-2006. (Szerkesztették: **Balla Bálint** és **Szöllősy Pál**, a szöveget gondozta: **Kolczonay Katalin**. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Basel-Budapest, 2006. 356 oldal.)

A kötet **Mádl Ferenc** méltatásával és **Balla Bálint** eligazító bevezetésével indul. A *kezdetekről* c. fejezetben **Lőcsei Pál** és **Frenkl Róbert** írása olvasható, amelyeket *s arról, ami a végnek tűnt* c. fejezetben **Fritz P. Molden** írása követ *1956 a Kárpát medencében – és azon túl* a címe annak a terjedelmes fejezetnek, amelyben a forradalom határon túli kihatásaival, összefüggéseivel **Dávid Gyula** (Románia), **Dupka György** (Kárpátalja), **Reiner M. János** és **Vályi-Nagy Ágnes/Kovács Andor** (Délvidék) és **Bereczki Urmas** (Észtország), szűkebb tájainkról pedig **Simon Attila**, **Kiss József** és **Mács József** foglalkozik. Ezt követően egy tartalmi összefoglalás olvasható az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemről korábban megjelent kötetről, majd az *Egyházak a diktatúra alatt és után* című fejezetben **Radics György** (r. kat. egyház), **Gémes István** (ev. egyház), **Bárczay Gyula** (ref. egyház), **Kálmán Szabolcs** (ref. egyház) és **Kovács András** (zsidó felekezet) egy-egy tanulmánya olvasható. A kötet zárófejezete (*Mai fiatalok a forradalom kisugárzásáról*) **Gaál Enikő**, **Kanyó Tamás** és **Tréfás Dávid** írását közli.

Praznovszky Mihály: A hatodik, hetedik ember az országban.

(Mikszáth-könyvestéka 5. A Mikszáth Kálmán Társaság Könyvsorozata. 160 oldal. Veszprém, 2006.)

A *Tanulmányok* c. első részben 10 írás található, köztük a *Mikszáth Kálmán tanárai* című részletesen bemutatja az író rimaszombai tanárait, **Baksay Istvánt**, **Fábry Jánost**, **Gáborhelyi Endrét**, **Severlay Károlyt**, **Szeremley Károlyt**, **Terray Károlyt** és **Tóth Józsefet**. A kötetet a szerző Mikszáth bibliográfiája és egy (fölkötött olvasmányos) *Utólagos magyarokodás* zárja.

(szerk.)